

2021/2036(INI)

7.9.2021

ADVIES

van de Commissie cultuur en onderwijs

aan de Commissie juridische zaken en de Commissie burgerlijke vrijheden,
justitie en binnenlandse zaken

inzake versterking van de democratie en de vrijheid en pluriformiteit van de
media in de EU: oneigenlijk gebruik van civielrechtelijke en strafrechtelijke
procedures om journalisten, ngo's en het maatschappelijk middenveld het
zwijgen op te leggen
(2021/2036(INI))

Rapporteur voor advies: Loucas Furlas

(*) Procedure met medeverantwoordelijke commissies – Artikel 57 van het
Reglement

PA_NonLeg

SUGGESTIES

De Commissie cultuur en onderwijs verzoekt de Commissie juridische zaken en de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken, als bevoegde commissies, onderstaande suggesties in hun ontwerp-resolutie op te nemen:

1. onderstreept dat onafhankelijke, onpartijdige, professionele en verantwoordelijke media een hoeksteen van de democratie zijn; stipt aan dat de Unie berust op de gemeenschappelijke waarden die zijn vastgelegd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), en herhaalt dat de grondrechten van vrijheid en pluriformiteit van de media zijn vastgelegd in artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie; spreekt zijn ernstige bezorgdheid uit over de situatie in sommige lidstaten waar de mediavrijheid en de vrijheid van meningsuiting erop achteruitgaan, waar journalisten het slachtoffer zijn van geweld en intimidatie en hun het zwijgen wordt opgelegd, waar er steeds minder ruimte is voor maatschappelijke organisaties, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en mensenrechtenverdedigers, en waar politieke inmenging de toegang tot informatie van openbaar belang beperkt; onderstreept dat er dringend wetgevende en niet-wetgevende maatregelen, en met name wetgeving inzake mediavrijheid, moeten worden voorgesteld om een veiliger omgeving voor publieke waakhonden in de EU te waarborgen;
2. benadrukt dat de fundamentele rechten van vrije meningsuiting, het ontvangen van informatie en publieke inspraak essentieel zijn voor een gezonde democratie; uit zijn ernstige bezorgdheid over de krimpende ruimte voor maatschappelijke organisaties en de dreiging voor journalisten, mensenrechtenactivisten en anderen die communiceren over belangrijke kwesties van algemeen belang en die kritisch staan tegenover machtige leden van de samenleving, en over het toenemende gebruik van strategische rechtszaken tegen publieke inspraak als manier om onafhankelijke media en journalisten, maatschappelijke organisaties, verdedigers van rechten, activisten, klokkenluiders, academici, kunstenaars en overlevenden van seksueel en huiselijk geweld het zwijgen op te leggen en te intimideren;
3. verzoekt de lidstaten de pluriformiteit van de media te waarborgen en ervoor te zorgen dat de media gevrijwaard blijven van politieke en economische druk; verzoekt de Commissie elke vorm van misbruik door overheidsinstanties publiekelijk aan te pakken en verzoekt de lidstaten te zorgen voor transparantie met betrekking tot media-eigendom; dringt er bij de lidstaten en de Commissie op aan een ambitieus, degelijk en volledig rechtskader en een reeks instrumenten te ontwikkelen in haar toekomstige wet inzake mediavrijheid, om de EU beter in staat te stellen toezicht te houden op en sancties op te leggen voor maatregelen die de vrijheid van de media beperken of schaden, en om mediapluriformiteit te waarborgen; herinnert aan de instrumenten die zijn vastgelegd in de Verdragen, met name artikel 7 van het VEU betreffende de procedure om te constateren dat er duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige schending van in artikel 2 van het VEU bedoelde waarden door een lidstaat, en dienovereenkomstig te handelen; benadrukt dat geen EU-middelen mogen worden toegewezen aan mediaorganisaties die in de greep zijn van regeringen van de lidstaten;

4. is verontrust over het feit dat de huidige COVID-19-pandemie niet alleen aanzienlijke negatieve gevolgen blijft hebben voor de volksgezondheid, het maatschappelijk welzijn en de economie, maar ook een impact heeft op de hele mediasector, met name doordat ze dalende inkomsten en slechtere arbeidsomstandigheden voor journalisten veroorzaakt, hetgeen de vrijheid en pluriformiteit van de media ondermijnt; is voorts bezorgd over het feit dat burgers en maatschappelijke organisaties in tijden zoals de huidige pandemie, wanneer degelijke, betrouwbare en tijdige informatie uiterst belangrijk is, geconfronteerd worden met ernstige bedreigingen van de mediavrijheid, waaronder beperkingen van de toegang tot de rechter en informatie voor het publiek, waarbij journalisten vervolgd of aangevallen worden voor berichtgeving over COVID-19¹; waarschuwt dat overheden de coronacrisis gebruiken als excuus om diverse beperkende maatregelen in te voeren die de vrijheid van meningsuiting inperken en de mediacensuur zowel online als offline aanscherpen; verzoekt de Commissie een audit uit te voeren van in het kader van de pandemie ingevoerde beperkingen van de mediavrijheid en dringt erop aan om deze beperkingen volledig terug te draaien en naar de situatie van vóór de pandemie terug te keren; verzoekt de Commissie voorts middelen vrij te maken om de verspreiding van desinformatie tegen te gaan en journalistiek, met name onderzoeksjournalistiek, te ondersteunen, teneinde onafhankelijke verslaggeving over openbare aangelegenheden, waaronder corruptie en misbruik van openbaar ambt, mogelijk te maken;
5. erkent dat de digitale omwenteling het medialandschap ingrijpend heeft veranderd, met nieuwe patronen om online nieuwsberichten te zoeken, te raadplegen, te beheren, te delen of op te halen; benadrukt dat dit de marktdruk op kleinere mediaorganisaties, met name lokale nieuwsmedia, heeft vergroot, de marktconcentratie heeft verergerd en vaak oneerlijke concurrentievoorwaarden heeft gecreëerd, waardoor het voortbestaan en de economische duurzaamheid van reeds kwetsbare mediakanalen en bijgevolg de diversiteit van de mediaspelers op lange termijn in het gedrang komen;
6. benadrukt dat volgens Verslaggevers zonder Grenzen het komende decennium van cruciaal belang zal zijn voor het waarborgen van het behoud van de mediavrijheid, aangezien die vaak wordt bedreigd door populistische en illiberale regeringen; dringt aan op financieringsmechanismen om de media, met name onderzoeksjournalisten en hun bronnen, te beschermen tegen discriminerende regelgevings- en marktpraktijken en overheidsbemoeienis; wijst er nogmaals op dat de vrijheid van de media in de hele EU onafhankelijk moet worden gemonitord en dat de lidstaten moeten worden aangemoedigd bestaande instrumenten, zoals de monitor voor de pluriformiteit van de media, ten uitvoer te leggen en uit te breiden;
7. verzoekt de Commissie een vervolg te geven aan haar actieplan voor Europese democratie en onverwijld een richtlijn voor te stellen tot vaststelling van voor alle lidstaten geldende gemeenschappelijke minimumnormen die erop gericht zijn strategische rechtszaken tegen publieke inspraak (strategic lawsuits against public participation, SLAPP's) tegen te gaan en ervoor moeten zorgen dat deze in een vroeg stadium worden afgewezen om onafhankelijke media en journalisten, persuitgevers, mediaorganisaties, academici, maatschappelijke organisaties en ngo's te beschermen

¹ https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/05/global-crackdown-on-journalists-weakens-efforts-to-tackle-covid19/?fbclid=IwAR0GO09WSuyXFBp-VXhqmQJXuf8Hll81PEAESEkUbIM_slFbAftNGIE3yWQ

tegen financiële druk en vexatoire rechtszaken, alsook tegen dreigementen met juridische stappen die bedoeld zijn om hen het zwijgen op te leggen of te intimideren; onderstreept dat een richtlijn tegen SLAPP's bepalingen moet omvatten voor een snelle procedurele afwijzing van kennelijk ongegronde zaken die door de rechterlijke autoriteiten als SLAPP's worden aangemerkt, alsook doeltreffende rechtsmiddelen voor gedaagden die inbreuken op het Unierecht melden of informatie onthullen die van openbaar belang is; onderstreept dat een richtlijn tegen SLAPP's moet voorzien in een aanpak van forumshopping en in een verbod hierop, om de mogelijkheden inzake de keuze van jurisdictie voor het vervolgen van gedaagden in SLAPP-zaken te beperken tot het land waar zij verblijven; benadrukt dat moet worden opgetreden wanneer overheden of particulieren juridische instrumenten gebruiken om hun critici en tegenstanders het zwijgen op te leggen op een wijze die onverenigbaar is met de grondrechten van personen, en dat interne juristen van uitgevers van perspublicaties alsook alle advocaten en rechters meer justitiële opleiding moeten krijgen om hen in staat te stellen SLAPP's te identificeren en aan te pakken en het bewustzijn van de beschikbare verhaalmogelijkheden te vergroten; dringt aan op de oprichting van een EU-fonds ter ondersteuning van slachtoffers van SLAPP's, dat hen financiële of juridische bijstand verleent bij de uitoefening van het recht op verdediging, en op de oprichting van een veilig netwerk waar SLAPP-slachtoffers hun ervaringen kunnen uitwisselen;

8. onderstreept de essentiële rol die klokkenluiders spelen bij het onthullen van corruptie en het melden van inbreuken op het Unierecht die schadelijk zijn voor het algemeen belang, en wijst op de verplichting voor de lidstaten om de klokkenluidersrichtlijn² uiterlijk op 17 december 2021 in nationaal recht om te zetten; onderstreept in dit verband de rol van de media bij het openbaar maken van informatie van openbaar belang over wetsovertredingen; benadrukt dat de vertrouwelijkheid van journalistieke bronnen moet worden gewaarborgd en dat er veilige en onafhankelijke interne en externe meldingskanalen moeten worden opgezet om klokkenluiders in staat te stellen inbreuken op het Unierecht te melden en ervoor te zorgen dat zij beschermd zijn tegen represailles;
9. stelt met tevredenheid vast dat in het jaarverslag van de Commissie over de rechtsstaat een specifiek hoofdstuk wordt gewijd aan de monitoring van de vrijheid en pluriformiteit van de media; dringt er bij de Commissie op aan nauwlettend toe te zien op het oneigenlijk gebruik van civiel- en strafrechtelijke procedures om journalisten, ngo's en het maatschappelijk middenveld het zwijgen op te leggen, onder meer door een publiek toegankelijke databank voor de hele EU op te zetten waarin SLAPP-zaken in alle lidstaten in kaart worden gebracht, en in de landenhoofdstukken van toekomstige verslagen over de rechtsstaat details over dergelijke procedures te verstrekken;
10. wijst erop dat sommige journalisten en redactieteams en een aanzienlijk aantal vaste en tijdelijke personeelsleden van mediaorganisaties onderworpen zijn aan uiteenlopende en vaak onzekere arbeidsvoorwaarden met lage lonen, en dat zij vaak werken in het kader van een freelancecontract; benadrukt dat er stabiele en billijke arbeidsvoorwaarden moeten worden gewaarborgd, bijvoorbeeld door middel van passende beroepsvertegenwoordiging; benadrukt dat er duidelijkere regels moeten komen voor de

² Richtlijn (EU) 2019/1937 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2019 inzake de bescherming van personen die inbreuken op het Unierecht melden, PB L 305 van 26.11.2019, blz. 17.

wederzijdse erkenning van het beroep van journalist en de status van journalisten in de hele EU; stipt aan dat de intellectuele-eigendomsrechten van journalisten naar behoren moeten worden geëerbiedigd en dat de waarde van hun werk op passende wijze erkend en vergoed moet worden; benadrukt dat journalisten en de media adequaat ondersteund moeten worden om ervoor te zorgen dat journalistiek onafhankelijk en maatschappelijk verantwoord is en dat weerstand kan worden geboden aan intimidatie, die kan leiden tot (zelf)censuur;

11. is ingenomen met het opstarten van het “NEWS”-initiatief in het kader van het actieplan voor de media en de audiovisuele sector dat de Commissie in december 2020 heeft gepresenteerd (COM(2020)0784); onderstreept echter dat het toepassingsgebied, de financiering en de werking ervan moeten worden verduidelijkt;
12. verzoekt de Commissie en de lidstaten de beschikbare steun voor nieuwsmediaorganisaties te verhogen, met bijzondere aandacht voor kmo's, lokale en regionale mediakanalen en radiozenders; benadrukt dat de toewijzingen voor de mediasector in verschillende programma's van het meerjarig financieel kader (MFK) moeten worden verhoogd;
13. is bezorgd over de toename van haatzaaiende uitlatingen, verbaal geweld, pesterijen en schending van de privacy op internet, met name gericht tegen de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting; onderstreept dat vooral vrouwelijke journalisten en andere gemarginaliseerde groepen, met name mensen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie, online bedreigingen en intimidatie ondervinden; verzoekt de Commissie en de lidstaten richtsnoeren op te stellen om haatzaaiende uitlatingen online en offline verder te bestrijden; benadrukt dat de autoriteiten en aanbieders van onlineplatforms beter moeten samenwerken, en verzoekt de Commissie en de lidstaten intimidatie en haatzaaiende uitlatingen op internet doeltreffend aan te pakken, zonder de persvrijheid en het grondrecht op vrijheid van meningsuiting aan te tasten;
14. is van mening dat een richtlijn tegen SLAPP's een breed scala aan vorderingen moet bestrijken, zoals smaad, laster en eerroof, en verzoekt de Commissie te zorgen voor een billijk evenwicht tussen de vrijheid van meningsuiting en het recht op toegang tot de rechter; merkt op dat al te beschermende wetten tegen smaad een remmend effect kunnen hebben op de vrijheid van meningsuiting en het publieke debat; verzoekt de lidstaten te garanderen dat er geen misbruik van vervolging wegens smaad wordt gemaakt, de onafhankelijkheid van aanklagers in deze zaken te waarborgen en ervoor te zorgen dat het burgerlijk recht voorziet in een doeltreffende bescherming van de waardigheid van personen die door smaad worden getroffen; verzoekt de lidstaten voorts redelijke en evenredige maximumbedragen voor boetes voor schadevergoeding vast te stellen;
15. verzoekt de lidstaten ervoor te zorgen dat publieke media over de middelen beschikken om hun culturele, sociale en educatieve rol te vervullen; verzoekt de lidstaten in dit verband de reeds vastgestelde regelgevingskaders, zoals de richtlijn audiovisuele mediadiensten, ten uitvoer te leggen om toezicht te houden op media-eigendom en te waarborgen dat informatie volledig transparant en goed toegankelijk is voor burgers; benadrukt het belang van onafhankelijke interne reguleringsmechanismen in de media om ervoor te zorgen dat alle medewerkers, met inbegrip van journalisten, worden

beschermd tegen politieke en economische druk; benadrukt dat de onpartijdige personen in de raden van toezicht van publieke mediaorganisaties onpartijdig moeten worden benoemd, zodat zij in het algemeen belang kunnen handelen en niet in dat van één partij of ideologie;

16. verzoekt alle lidstaten de richtlijn audiovisuele mediadiensten³, zoals herzien in 2018, snel in al haar bepalingen ten uitvoer te leggen; verzoekt de Commissie de ontwikkelingen op dit gebied nauwlettend te volgen, met bijzondere aandacht voor de bepalingen van artikel 30 over de rol, bevoegdheden en onafhankelijkheid van regelgevende instanties voor audiovisuele mediadiensten; benadrukt dat de nationale regelgevende instanties of organen hun bevoegdheden moeten uitoefenen op onpartijdige en transparante wijze en overeenkomstig de doelstellingen van deze richtlijn, met name pluriformiteit van de media, culturele en taaldiversiteit, consumentenbescherming, toegankelijkheid, non-discriminatie, de behoorlijke werking van de interne markt en bevordering van eerlijke mededinging; beklemtoont voorts dat de nationale regelgevende instanties of organen over voldoende financiële middelen, personeel en handhavingsbevoegdheden moeten beschikken om hun taken doeltreffend uit te voeren en bij te dragen aan de werkzaamheden van de Europese Groep van regulerende instanties voor audiovisuele mediadiensten (ERGA);
17. is ingenomen met de oprichting van de ERGA en moedigt samenwerking binnen de interne markt aan tussen regelgevende instanties op audiovisueel gebied en met andere regelgevende instanties die van belang zijn voor onlinenieuwsactiviteiten;
18. is ingenomen met de start van de Conferentie over de toekomst van Europa en roept de Commissie en de lidstaten op optimaal gebruik te maken van de komende conclusies van de conferentie om de participatieve democratische werking van samenlevingen te versterken;
19. spoort de lidstaten en de Commissie ertoe aan doeltreffende maatregelen te treffen om de persoonlijke veiligheid van journalisten en met name onderzoeksjournalisten te vergroten, onder meer door de ontwikkeling en facilitering van internationale netwerken, en kijkt uit naar de aangekondigde aanbeveling van de Commissie over het waarborgen van de veiligheid van journalisten in de EU; verzoekt de lidstaten preventieve maatregelen te treffen, zoals politiebescherming, en regelingen voor overplaatsing, onderduikadressen of opvanghuizen ter beschikking te stellen wanneer journalisten gevaar lopen, met inbegrip van journalisten die verslag uitbrengen vanuit conflict- of hoogrisicolanden; benadrukt dat het waarborgen van de veiligheid van journalisten van cruciaal belang is voor de bescherming van de democratie, de vrijheid van meningsuiting en de bestaansmiddelen van journalisten;
20. is ingenomen met de invoering van nieuwe acties in het kader van het sectoroverschrijdende onderdeel van het programma Creatief Europa, ter bevordering van de mediavrijheid, kwaliteitsjournalistiek en de mediageletterdheid; benadrukt dat een kritisch gebruik van media-inhoud van essentieel belang is willen mensen actuele

³ Richtlijn (EU) 2018/1808 van het Europees Parlement en de Raad van 14 november 2018 tot wijziging van Richtlijn 2010/13/EU betreffende de coördinatie van bepaalde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in de lidstaten inzake het aanbieden van audiovisuele mediadiensten (richtlijn audiovisuele mediadiensten) in het licht van een veranderende marktsituatie, PB L 303 van 28.11.2018, blz. 69.

vraagstukken kunnen begrijpen en een bijdrage kunnen leveren aan het openbare leven; verzoekt de Commissie en de lidstaten daarom projecten op het gebied van kritisch denken en mediageletterdheid te bevorderen en te ondersteunen, met name op scholen, om iedereen in staat te stellen toegang tot informatie te krijgen, desinformatie op te sporen en kritisch denken te ontwikkelen; benadrukt het belang van onderwijs op het gebied van pluriformiteit van de media, democratie en SLAPP's om het publiek en beoefenaars van juridische beroepen, met name rechters en advocaten, bewust te maken van deze kwestie; verzoekt de Commissie en de lidstaten bewustmakingscampagnes en gespecialiseerde opleidingen voor beoefenaars van juridische beroepen te ontwikkelen; dringt aan op meer investeringen in de opleiding van journalisten, met inbegrip van journalisten uit minderheidsgroepen, met name om hen te helpen zich aan te passen aan veranderende technologische, maatschappelijke of andere ontwikkelingen, en wijst nogmaals op de noodzaak om het niveau van kennis en informatie over de EU waarover de verschillende nationale media beschikken, te vergroten; moedigt de EU-instellingen aan inhoud en informatie te blijven verstrekken in alle talen van de EU;

21. verzoekt de lidstaten en de mediaorganisaties stimuleringsmaatregelen te steunen en te ontwikkelen voor een gendergelijke participatie en vertegenwoordiging op alle niveaus; benadrukt dat vrouwelijke journalisten met dezelfde druk worden geconfronteerd als hun collega's in inhoudelijke kwesties, maar vaker worden geconfronteerd met seksueel geweld en seksuele intimidatie; benadrukt in dit verband het belang van gendermainstreaming in de hele mediasector; verzoekt de Commissie in haar toekomstige verslagen toezicht te houden op en onderzoek te doen naar het verband tussen de achteruitgang van de mediavrijheid en het feit dat minderheden en gemarginaliseerde groepen vaker als zondebok worden aangewezen en als mikpunt worden gebruikt, en daarbij te kijken naar de effecten van haatmisdrijven en haatzaaiende uitlatingen op discriminatie in de Unie;
22. verzoekt de Commissie nepnieuws, desinformatie en onjuiste informatie als een bedreiging te erkennen; is ingenomen met de in 2020 door de Commissie uitgevoerde beoordeling van de praktijkcode betreffende desinformatie en met de richtsnoeren om de situatie te verbeteren; dringt er bij de Commissie op aan haar bevindingen te formuleren en een Europees waarnemingscentrum voor digitale media op te richten, en is ingenomen met haar aankondiging van een wetgevingsvoorstel inzake transparantie van gesponsorde politieke inhoud; benadrukt dat onlineplatforms moeten worden aangemoedigd desinformatie en onjuiste informatie op een open en transparante manier op te sporen en aan te pakken;

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	31.8.2021
Uitslag eindstemming	+: 25 -: 0 0: 4
Bij de eindstemming aanwezige leden	Asim Ademov, Ilana Cicurel, Gilbert Collard, Gianantonio Da Re, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Chiara Gemma, Alexis Georgoulis, Hannes Heide, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Ryszard Antoni Legutko, Predrag Fred Matić, Dace Melbārde, Victor Negrescu, Niklas Nienaaß, Peter Pollák, Marcos Ros Sempere, Domènec Ruiz Devesa, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Massimiliano Smeriglio, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Salima Yenbou, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Vlad-Marius Botoş, Loucas Fourlas

HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

25	+
ECR	Dace Melbārde,
NI	Chiara Gemma
PPE	Asim Ademov, Loucas Furlas, Tomasz Frankowski, Peter Pollák, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Renew	Vlad-Marius Botoș, Ilana Cicurel, Laurence Farreng, Monica Semedo
S&D	Hannes Heide, Petra Kammerevert, Predrag Fred Matić, Victor Negrescu, Marcos Ros Sempere, Domènec Ruiz Devesa, Massimiliano Smeriglio
The Left	Alexis Georgoulis, Niyazi Kizilyürek
Verts/ALE	Niklas Nienaf, Salima Yenbou

0	-

4	0
ECR	Ryszard Antoni Legutko, Andrey Slabakov
ID	Gilbert Collard, Gianantonio Da Re

Verklaring van de gebruikte tekens:

+ : voor

- : tegen

0 : onthouding

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	31.8.2021
Uitslag eindstemming	+: 25 -: 0 0: 4
Bij de eindstemming aanwezige leden	Asim Ademov, Ilana Cicurel, Gilbert Collard, Gianantonio Da Re, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Chiara Gemma, Alexis Georgoulis, Hannes Heide, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Ryszard Antoni Legutko, Predrag Fred Matić, Dace Melbārde, Victor Negrescu, Niklas Nienäb, Peter Pollák, Marcos Ros Sempere, Domènec Ruiz Devesa, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Massimiliano Smeriglio, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Salima Yenbou, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Vlad-Marius Botoş, Loucas Fourlas